

Sodobne šolske prakse v dobi globalizacije: vzgoja vrednot za trajnostno družbo in vključujoče okolje

Tina Cigale

OŠ D. Lokarja Ajdovščina

tina.cigale@gmail.com

Mojca Kukanja Gabrijelčič

Univerza na Primorskem,

Pedagoška fakulteta

mojca.k.gabrijelcic@pef.upr.si

Prispevek obravnava razvoj in evalvacijo didaktičnega gradiva za učenje primerne vedenja v osnovni šoli, ki odgovarja na sodobne izzive vzgojno-izobraževalnega sistema, kot so kulturna raznolikost, trajnostna naravnost in vrednotna kriza. S kvalitativno analizo zakonodajnih in programskih dokumentov ter na podlagi Glasserjeve teorije izbire je bilo oblikovano didaktično gradivo, ki vključuje avtorske zgodbe, pogovorna vprašanja in aktivnosti. Gradivo je bilo preizkušeno v razredih osnovne šole od prvega do petega. Ugotavljamo, da je gradivo primerno za delo z učenci, tudi s posebnimi potrebami, ter smiselno dopolnjuje vzgojno-izobraževalni proces. Prispevek izpostavlja potrebo po nadaljnjem razvoju enotnih vrednot v trajnostni družbi.

Gljučne besede: izobraževalni sistem, primerno vedenje, didaktično gradivo, trajnostna družba, kriza vrednot.

 © 2025 Tina Cigale in Mojca Kukanja Gabrijelčič

<https://doi.org/10.26493/978-961-293-540-5.1>

Uvod

V sodobnem svetu, ki ga zaznamujejo globalne spremembe, naraščajoči družbeni izzivi in gospodarska negotovost, se vse pogostejše soočamo s pojavom krize vrednot. Ta kriza se odraža na številnih področjih življenja, še posebej pa je opazna pri vzgoji naših otrok. Globalizacija, ki prinaša hitro spreminjajoče se kulturne in družbene razmere, povečuje kompleksnost vzgoje, saj se otroci soočajo z vse več informacijami in vplivi iz različnih kultur ter okolij. V tem kontekstu se vloga šolskih ustanov, učiteljev in svetovalnih delavcev še posebej povečuje, saj postajajo ključni nosilci vrednot, ki naj bi otrokom omogočili uspešno vključevanje v globalizirano družbo. Vzporedno s temi izzivi pa se srečujemo tudi z občutno nemočjo staršev, ki odgovornost za vzgojo svojih otrok pogosto prelagajo na šolo.

Prispevek se osredotoča na razvoj optimalnega učnega gradiva, ki odgovarja na to potrebo, hkrati pa upošteva globalne in lokalne spremembe, ki vplivajo na oblikovanje vrednot in primerne vedenja v šolskem okolju.

Vključevanje sodobnih pristopov in tehnik za spodbujanje pozitivnega vedenja postaja ključno, da bi otrokom omogočili rast v odgovorne, etične in družbeno angažirane posameznike. Stanje v šolskem okolju kaže na izziv, ki izvira iz vse večje nevzgojenosti otrok, ko vstopajo v šolski sistem (Hollin, 2014). Šolska kultura je bistvena za uresničevanje temeljnih vzgojnih ciljev v javni šoli. Ta zajema tako materialni del, ki se nanaša na prostore srečevanja in delovanja, kot tudi duhovni del, ki vključuje medosebne odnose, komunikacijo ter interakcijo z učnimi vsebinami. Obe dimenziji šolske kulture pomembno prispevata k oblikovanju otrokovega ravnanja in sta odvisni od pedagoških nazorov odraslih, vključno z njihovimi pogledi na razvoj otroka ter na to, kako predstaviti kulturne tradicije, da bi dosegli želene vzgojne učinke (Kroflič, 2022). V skladu s spoznanjem, da šola tudi vzgaja, ne le izobražuje, so na podlagi Zakona o spremembi Zakona o osnovni šoli (ZOsn-J) (2007) javne osnovne šole v letu 2008 pripravile svoje vzgojne načrte. V njih so opredeljeni pomen vzgoje v šoli, cilji vzgoje in vrednote, na katerih bodo vzgojo gradili (Šinkovec, 2017). Raziskave so pokazale, da kljub strokovni avtonomiji osnovnih šol te ne nadgradijo vzgojnih načrtov ter ostajajo v okviru priporočil (Šinkovec, 2017). Šole pri tem potrebujejo dodatno podporo države, in sicer na treh področjih: premislek in nadgradnja vzgojnega koncepta, samoevalvacija šol na področju vzgojnega delovanja in oblikovanje vzgojno-moralnih strategij (Krek idr., 2019).

¹Analiza vzgojnih načrtov je pokazala, da je v njih najvišje mesto zasedla vrednota spoštovanja (Šinkovec, 2017). Spoštovanje pa je nekaj vzajemnega; kdor spoštuje druge, bo tudi sam spoštovan, to pa se dosega preko lepega in primernege vedenja (Corte, 2012).

V nadaljevanju bomo pri opisu lepega vedenja in bontona uporabili skupno nadpomenko, in sicer izraz primerno vedenje. V Sloveniji se kažejo potrebe po dodatnem usposabljanju učiteljev za implementacijo, evalvacijo in razvoj vzgojnih načrtov. Okrepiti bi jih morali z znanjem o vrednotah in ravneh vzgoje za vrednote (Šinkovec, 2017). Raziskava v okviru projekta Ethos (Schlenk in Meier, 2013) je pokazala, da so med sedmimi evropskimi državami slovenski učitelji daleč najmanj pripravljeni na pogovor o vrednotah. Želijo pa si več vsebin, metod in učnih gradiv za poučevanje na tem področju (Schlenk in Meier, 2013). Pomembno vlogo pri razvijanju vrednot ima tudi šolska svetovalna služba, ki mora od krizno-kurativne vloge nujno preiti k razvojno-preventivni. V ta okvir spada predvsem svetovalno delo z učitelji pri vodenju oddelčnih skupnosti, kjer se oblikujejo pogoji za ustvarjanje ustrezne kulture in klime na šoli. Znotraj tega pa posameznik ponotranja temeljne vrednote in postaja tisto, kar si želimo – odgovoren in funkcionalen član družbe.

Več kot učenje – oblikovanje vedenja v šolskem okolju

Izraz bonton izhaja iz francoskega izraza *Bonnes tons*, ki pomeni »dobri toni« ali »dobro vedenje« (Schneider-Flaig, 2011). Bonton označuje vedenje, ki je družbeno sprejemljivo, pri čemer določa moralne norme časa in prostora. Pravila bontona se prilagajajo času zaradi spreminjanja človekovih vrednot. Nekatera pravila ostajajo nespremenjena in z njimi izkazujemo spoštovanje do drugih. Lepo vedenje je torej vedenje, ki ustreza pričakovanjem, vrednotam, interesom in navadam okolice. Pravila bontona so pomembna v vseh socialnih situacijah, saj omogočajo izogibanje nesprejemljivim situacijam v določenih okoljih (Grintal, 2013). Pri bontonu so zelo pomembna načela, ki veljajo povsod in vedno. Teh se je treba držati doma, v šoli, v službi in drugje (Miller, 2002). Pravila se ponotranjijo in so ključna za sprejemanje posameznika v določenem okolju (Tews idr., 2018).

Pomembno pa je tudi razumevanje, da se družbene norme spreminjajo, zaradi česar se pojavlja nejasnost glede tega, kaj danes pomeni bonton in katera pravila še veljajo (Tews idr., 2018). Aristotel (Kvas in Naka, 2004) je vrednote opredelil kot kombinacijo znanja, spretnosti in moralne odgovornosti. Vrednote so torej temelj sprejemljivega vedenja v družbi, saj usmerjajo naše interese in vedenje. Po Musku (2015) temeljijo na moralnih in etičnih načelih, ki nas vodijo pri vsakdanjih odločitvah. Lahko se razdelijo na apolonske in dionizične. Apolonske vrednote vključujejo poštenost, dobroto in ljubezen, medtem, ko dionizične moč, ugled in denar. Shalom H. Schwartz in Lilach Sagiv (1995) vrednote razdelita v več kategorij, kot so samousmerjanje, stimulacija, hedonizem, doseganje, status, varnost, tradicija in konformizem. Te vplivajo na naše dojemanje sveta in oblikujejo našo identiteto. Kultura, v kateri živimo, določa, katere vrednote so sprejete, in s tem vpliva na naše vedenje (Ovsenik in Ambrož, 2010). Vrednote, kot sta spoštovanje in enakost, so temeljne za demokratično in pravično družbo (Kovač Šebart, 2013).

Vedenje otrok v šoli

Današnji otroci pripadajo generacijama Z (rojeni med letoma 1996 in 2009) ter alfa (rojeni po letu 2010). Generacija Z je aktivna uporabnica tehnologij, pri tem pa pogosto kaže pomanjkanje osnovnih znanj in izkušenj (Spodniaková Pfefferová idr., 2024). Generacija alfa pa bolj vključuje tehnologijo v svoje življenje, za njene pripadnike je značilna večja egocentričnost, težje sledijo pravilom, vendar so samozavestnejši in bolj čustveni (Apaydin in Kaya, 2020). Vedenje otrok v šoli je odvisno od njihove generacije, socialnega okolja in bioloških dejavnikov (Dekleva, 2011). Socialni vplivi, kot so negotovost staršev, visoka pričakovanja in vpliv potrošniške družbe, igrajo pomembno vlogo pri

oblikovanju otrokovega vedenja. Biološki dejavniki, kot so naravne lastnosti posameznika, lahko vplivajo na otrokovo socialno vedenje, vendar niso edini vzrok za težave v medosebnih odnosih (Vec, 2011). Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o osnovni šoli (ZOsn-F) (2007) določa, da se primerno vedenje v šoli opredeli v vzgojnih načrtih, pravilih šolskega reda in hišnem redu. Pomembno je, da šole pri oblikovanju teh dokumentov upoštevajo univerzalne vrednote, kot so pravičnost, solidarnost, spoštovanje človekovih pravic in demokracija. Šole pri določanju osrednjih vrednot pogosto vključujejo učitelje, starše in učence, da zagotovijo inkluzivno okolje in spodbudijo kritično mišljenje (Šinkovec, 2017). Vrednote, kot sta spoštovanje in odgovornost, so pogosto izbrane kot osrednje v vzgojnih načrtih šol (Corte, 2012).

Moteče vedenje v šoli pomeni vedenje, ki ni skladno z normativnimi družbenimi pričakovanji in lahko povzroči motnje v socialnih interakcijah. Gre za vedenja, ki so družbeno manj sprejemljiva, kot sta agresija ali neupoštevanje pravil (Vec, 2011). Moteče vedenje izhaja iz različnih dejavnikov, vključno s posameznikovimi lastnostmi, stilom vodenja učiteljev ter z organizacijsko kulturo šole (Hollin, 2014). Pojavne oblike motečega vedenja se lahko gibljejo od manjših, kot je nagajivost, do večjih, kot je agresivnost ali uničevanje premoženja.

Vpliv globalizacije na vedenje otrok

Globalizacija ima pomemben vpliv na razvoj otrok, zlasti na področju komunikacije, kulture in izobraževanja. Otroci danes odrasčajo v svetu, kjer so dostopni mediji, tehnologija in informacije z vsega sveta. Internet, družbena omrežja in mobilne naprave so postali sestavni del vsakodnevnega življenja otrok, kar je pripeljalo do večjih sprememb v njihovih vedenjskih vzorcih in odnosih. Globalizacija omogoča širjenje različnih kultur, kar pomeni, da otroci v šolah pogosto prihajajo v stik z različnimi normami, vrednotami in praksami. To lahko vodi do večje tolerantnosti in razumevanja med različnimi kulturnimi skupinami, hkrati pa lahko povzroči tudi konflikte, kadar pride do neskladij med lokalnimi in globalnimi vrednotami. Npr., vpliv zahodnih medijev in popularne kulture lahko vpliva na oblačenje, vedenje in jezik otrok v šoli (Greenfield, 2013). Otroci so lahko izpostavljeni novim normam vedenja, kar vpliva na njihov odnos do šolskih pravil in učiteljskih avtoritet. Tudi naraščajoča tehnologija je spremenila način, kako otroci komunicirajo, se učijo in preživljajo prosti čas. Družbena omrežja in internetne platforme omogočajo takojšnje povezovanje z vrstniki in s svetom, vendar pa imajo tudi negativne učinke na vedenje, kot so zasvojenost z digitalnimi napravami, spletno nadlegovanje (angl. *cyberbullying*) in zmanjšana pozornost

v šolskem okolju. Hkrati lahko tehnologija ponudi tudi priložnosti za izobraževalni razvoj, saj omogoča dostop do virov in orodij, ki olajšajo učenje. Globalizacija lahko vpliva tudi na družinske strukture. Večje mobilnosti družin, migracije in globalne ekonomske spremembe pomenijo, da so otroci pogosto izpostavljeni različnim družinskim modelom in življenjskim stilom, kar lahko vpliva na njihovo vedenje. Otroci iz družin, kjer so starši pogosto odsotni zaradi dela ali migracij, se lahko soočajo z večjimi težavami pri prilagajanju na šolski sistem in obvladovanju vedenja v šoli (Arnett, 2002). Vendar pa globalizacija tudi spodbuja razvoj novih pedagoških pristopov, ki vključujejo večjo uporabo tehnologije v učilnicah in spodbujanje mednarodnih izmenjav, kulturnih povezav ter globalnega državljanstva. Ta pristop otrokom pomaga razvijati širšo perspektivo in pripravljenost za sodelovanje v globalnem svetu, kar lahko vpliva na njihovo vedenje in odnos do drugih ljudi (Dewey, 2012).

Vzgojni načrti in koncepti: razumevanje, izvajanje in izzivi v slovenskih osnovnih šolah

Vzgojni načrt, ki je zakonsko obvezen od leta 2009 (Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o osnovni šoli (ZOsn-F), 2007), predstavlja temelj za doseg vzgojnih ciljev v slovenskih osnovnih šolah. Cilja teh načrtov sta spodbujanje celovitega razvoja učencev, od telesnega do socialnega, ter vzgajanje za spoštovanje, sodelovanje, strpnost in medsebojno pomoč. Kljub zakonski obveznosti pa se vzgojna praksa med šolami razlikuje, saj mnoge vključujejo dodatne sklope, ki so specifični za njihove potrebe in vrednote (Šinkovec, 2017). Po Medvešu (2007) vzgojni načrt opravlja dve ključni funkciji: prva je izboljšanje kakovosti šolskega dela in odnosov z različnimi projekti, druga pa reguliranje pravil šolskega reda, ki vključujejo sodelovanje učiteljev, učencev in staršev pri oblikovanju pravil, določanju pravic ter dolžnosti in preprečevanju nasilja. Šola je tako dolžna spremljati izvajanje vzgojnega načrta in redno poročati o njegovem uresničevanju (Zakon o spremembi Zakona o osnovni šoli (ZOsn-J), 2007, 60.d člen).

V praksi pa se vzgojni načrti pogosto ne udeležujejo v celoti. Raziskave (Krek idr., 2019) kažejo, da mnoge šole niso redno posodabljele svojih načrtov, kar lahko pomeni, da dokumenti postanejo zgolj formalnost. Šinkovec (2017) opozarja, da so težave pri uveljavljanju vzgojnega načrta pogosto povezane z negotovostjo učiteljev glede vsebine in oblike načrta ter s strahom pred spremembami v načinu dela. Kljub temu pa se je vzgojno delovanje na šolah s tem načrtom pogosto izboljšalo, saj omogoča večjo avtonomijo in spodbuja profesionalni razvoj učiteljev.

Glede vzgojnih konceptov pa se šole pogosto odločajo za različne pedagoške pristope, kot so zdrava šola, ekološke šole ali pa Glasserjeva teorija izbire (2007), ki poudarja notranjo motivacijo, osebno odgovornost in samostojnost učencev. Glasserjeva teorija izbire se osredotoča na sodelovanje in spoštovanje med učitelji ter učenci in slednjim omogoča, da sami prevzamejo odgovornost za svoje izbire, kar vodi v zmanjšanje vedenjskih težav (Lojk, 2011). Šola, ki deluje po tem konceptu, kaže pozitivne rezultate, vključno z boljšo klimo in večjo medsebojno pomočjo med učenci (Čižmek idr., 2011). Kljub zakonskim smernicam, ki zahtevajo posodabljanje vzgojnih načrtov vsakih nekaj let, je raziskava Kreka idr. (2019) pokazala, da večina šol ni sledila tej obveznosti, kar kaže na potrebo po večji strokovni podpori in sistematični evalvaciji vzgojnega delovanja. Vendar pa se v zadnjem desetletju vzgojna praksa v šolah vseeno spreminja, saj vzgojni načrti omogočajo večjo koordinacijo in načrtovanje aktivnosti, ki prispevajo k boljšim odnosom in večji varnosti v šolskem okolju (Šinkovec, 2017).

Didaktično gradivo

Didaktično gradivo smo oblikovali na podlagi izbranih vrednot (spoštovanje, kritično mišljenje, strpnost, sprejemanje različnosti, kulturni odnos do hrane in okolja). Izbrali smo tudi specifična pravila primernega vedenja, kot so spoštovanje, strpnost, sprejemanje posledic svojih dejanj, skrb za šolsko lastnino in kulturno prehranjevanje. Na teh osnovah smo ustvarili osem zgodb, ki so ilustrirale te vrednote. Zgodbe so bile zasnovane na resničnih primerih in so bile dopolnjene z vprašanji za pogovor in dejavnostmi, ki so utrjevale želeno vedenje. Zgodbe so bile preizkušene v razredih od prvega do petega na izbrani osnovni šoli. Učnih ur se je udeležilo 90 učencev in pet učiteljev. Po izvedbi učnih ur so učenci rešili evalvacijske vprašalnike, učitelji pa so sodelovali v polstrukturiranih intervjujih, kar je omogočilo zbiranje podatkov o primernosti didaktičnega gradiva.

V okviru učnih ur so bile vključene različne aktivnosti, ki so se osredotočale na razvijanje specifičnih vrednot in primernih oblik vedenja, kot so spoštovanje, strpnost, kulturno obnašanje, skrb za šolsko lastnino in okolje ter kritično mišljenje. Po vsaki zgodbi so sledila vprašanja odprtega tipa, ki so učence spodbujala k razmišljanju o primernem in neprimernem vedenju ter jim omogočala, da so aktivno sodelovali v procesu učenja. Učitelj je vodil pogovor, medtem ko so učenci obravnavali teme, ki so jih neposredno zadevale.

Po pripravi didaktičnega gradiva je bilo le-to preizkušeno v razredih od prvega do petega izbrane osnovne šole na Goriškem. Izvedba je potekala aprila 2024 in je vključevala 90 učencev ter pet učiteljev, ki so sodelovali pri preizkusu. Poseben poudarek je bil namenjen tudi petemu razredu otrok

s posebnimi potrebami, ki se izobražujejo po programu z nižjim izobrazbenim standardom (v nadaljevanju OPP NIS), kjer so želeli preveriti, ali je gradivo primerno za otroke s posebnimi potrebami. Učitelji so na začetku učne ure pregledali gradivo in se odločili, katere vsebine bodo izvedli glede na specifične potrebe svojih učencev.

Učitelji so iz gradiva izbrali naslednje učne ure:

1. razred: Učimo se pozdravljati.
2. razred: Znam počakati na vrsto.
3. razred: Za mizo se znam kulturno obnašati.
4. razred: Strpen sem.
5. razred OPP NIS: Moje, tvoje, naše.

(i) Uvodna faza: Vzpostavili smo osebni odnos z učenci, jih seznanili z vsebino učne ure in prebrali zgodbo. Učenci so ob tem sodelovali pri izbiri nadaljevanja zgodbe, kar je omogočilo večjo interaktivnost in vključenost.

(ii) Pogovor po zgodbi: Po prebranem besedilu je sledil pogovor, kjer so učenci razpravljali o tem, kaj so se naučili o primernem vedenju in kakšne so posledice neprimernega vedenja v šolskem okolju. Pogovor smo vodili tako, da so učenci do spoznanja prišli sami.

(iii) Izvedba praktičnih dejavnosti: Po zgodbi in pogovoru so sledile dejavnosti, ki so bile prilagojene starostnim skupinam učencev. Učenci so imeli priložnost sodelovati v igrah in dejavnostih, ki so spodbujale razvijanje primerenih oblik vedenja. Dejavnosti so temeljile na metodah, ki so bile prilagojene potrebam učencev.

Preglednica 1 Naslovi učnih ur in primerno vedenje, ki ga želimo z njimi razvijati

Naslovi učnih ur	Primerno vedenje, vrednote, ki ga/jih želimo razvijati
Učimo se pozdravljati.	Spoštovanje, uporaba ustrezne komunikacije in primernega odnosa do drugih
Moje, tvoje, naše.	Skrb za šolsko in tujo lastnino ter urejenost okolice, skrb za okolje
Razmišljam z lastno glavo.	Kritično mišljenje
Strpen sem.	Strpnost drug do drugega, sprejemanje različnosti in drugačnosti
Za mizo se znam kulturno obnašati.	Kulturno prehranjevanje in spoštljiv odnos do hrane
Znam počakati na vrsto.	Učenje potrpežljivosti, spoštovanja in primernega odnosa do drugih ljudi
Oprosti je čarobna beseda.	Sprejemanje posledic svojih dejanj, primeren odnos in komunikacija z drugimi ljudmi
Znam se primerno obleči.	Izražanje spoštovanja z obleko, ki je primerna dani situaciji

(iv) Opazovanje učencev in evalvacija: Med učnimi urami smo spremljali učence in uporabljali opazovalni list za oceno poteka učne ure. Po koncu učne ure so učenci izpolnili vprašalnik za evalvacijo, učitelji pa so sodelovali v polstrukturiranem intervjuju, s čimer smo želeli pridobiti povratne informacije o učinkovitosti gradiva in izvedenih dejavnostih.

Diskusija

Didaktično gradivo, ki je bilo razvito z namenom pomoči učiteljem pri izvajanju dejavnosti za učenje primerne vedenja v šoli, je bilo podvrženo več-dimenzionalni evalvaciji, da bi ugotovili njegovo primernost in uporabnost. Evalvacijski proces je vključeval opazovanje učne ure, intervjuje z učitelji ter vprašalnike za učence, katerih cilj je bil pridobiti celostno sliko o učinkovitosti gradiva in izvedenih dejavnostih. Evalvacija je potekala v več fazah, pri čemer smo kot osnovno metodo uporabili opazovanje z udeležbo. Učiteljski vpogled in povratne informacije so bili pridobljeni z izvedbo polstrukturiranih intervjujev. Evalvacija je bila usmerjena v prepoznavanje morebitnih težav pri izvedbi dejavnosti ter zaznavanje ravni razumevanja in aktivnega sodelovanja učencev. Pri tem smo uporabili Likertovo lestvico za oceno različnih dejavnikov, kot so sledenje zgodbi, enotnost v izbiri nadaljevanja zgodbe, sodelovanje učencev v pogovoru, razumevanje navodil za dejavnosti in primernost dejavnosti glede na starost in sposobnosti učencev. Kot pomembni so se izkazali dejavniki, kot so vključevanje učencev v pogovor, njihovo razumevanje navodil. in predvsem njihovo sodelovanje pri izvajanju dejavnosti. Ključni rezultati opazovanj so naslednji:

(i) Sledenje zgodbi

Rezultati opazovanja so pokazali, da je večina učencev (81 od 90) zgodbo spremljala zelo pozorno, kar kaže na njihovo angažiranost in interes za vsebino. Ta ugotovitev je skladna z ugotovitvami Carol Gray (2000), ki poudarja pomen socialnih zgodb pri razvijanju prosocialnega vedenja pri otrocih. Vendar pa so se v nekaterih primerih, predvsem pri učencih z avtizmom in tistih s težavami pri pozornosti, pojavile motnje v sledenju zgodbi. To nakazuje potrebo po prilagoditvah pri izvajanju podobnih dejavnosti za učence s posebnimi potrebami.

(ii) Izbor nadaljevanja zgodbe

Izbor nadaljevanja zgodbe je bil večinoma enoten, pri čemer je 69 učencev izbralo pozitiven potek zgodbe, kar potrjuje prepričanja, da so ljudje naravno nagnjeni k iskanju sreče in prosocialnega vedenja (Lopez, 2009). Vendar pa so

nekateri učenci (15) kljub temu izbrali negativno različico zgodbe, kar odraža pomembnost vprašanja motivacije in iskanja zabave, kot trdi Glasser (2007). To nakazuje, da je treba v prihodnje več pozornosti nameniti usklajevanju interesov vseh učencev, da bi se povečala učinkovitost učnih dejavnosti.

(iii) Sodelovanje v pogovoru

Pri sodelovanju v pogovoru so bile opazne razlike med učenci, kjer so dekleta aktivneje sodelovala v primerjavi z dečki. Večina učencev je pokazala aktivno sodelovanje, kar je ključno za uspešno integracijo znanja in razvoj socialnih veščin. V štirih razredih so bili učenci zelo aktivni, v tretjem pa je bilo nekaj težav z motenjem pogovora in s težjim sledenjem. Tudi v razredu z učenci, ki imajo posebne potrebe, so bili učenci presenetljivo dobro seznanjeni s pravili, čeprav so občasno težko obvladovali svojo vedenje. Kot navajata Andrew J. Guydish in Jean E. Fox Tree (2023), je pomembno, da pogovori vodijo k skupnemu konsenzu, kar izboljša dolgoročno pomnjenje in razumevanje obravnavanih vsebin. Pomembno je, da se z učenci razvije kultura dialoga, v katerem lahko izrazijo svoja mnenja in izkušnje.

(iv) Razumevanje navodil za izvedbo dejavnosti

Večina učencev je razumela navodila in uspešno izvajala dejavnosti, kar kaže na dobro prilagoditev dejavnosti starosti in sposobnostim učencev. Le v primeru treh učencev v tretjem razredu so se pojavile težave pri razumevanju navodil, kar je bilo povezano z njihovim zavračanjem sodelovanja. Kot poudarja Glasser (2007), so učenci včasih nagnjeni k nasprotovanju navodilom zaradi osebnih potreb, kot je potreba po zabavi, kar je bilo opaziti tudi v tem primeru.

(v) Seznanjenost s primernim vedenjem

Večina učencev je bila dobro seznanjena s pravili primernega vedenja. V četrtem razredu so imeli učenci nekaj težav z razumevanjem pojma strpnost, vendar so skozi pogovor prišli do prave razlage. Kljub temu pa je bilo ugotovljeno, da učenci kljub poznavanju pravil včasih pozabijo nanje, kar je v skladu z raziskavo Serene Picco (2018), ki poudarja, da so učenci v teoriji dobro seznanjeni s pravili, vendar jih v praksi pogosto spregledajo.

(vi) Mnenja učencev o potrebnosti učnih ur na temo primernega vedenja

Na koncu učne ure so učenci izrazili različna mnenja o potrebi po dodatnem poučevanju o primernem vedenju. Večina jih je izjavila, da znajo pravilno ravnati, vendar so vsi izrazili željo po podobnih urah, kjer bi se pogovarjali

in izvajali dejavnosti, ki vključujejo učenje preko izkušenj. To kaže na pomembnost angažiranega in izkustvenega učenja, kot ga opisuje Nena Mijoč (1995), saj takšne dejavnosti spodbujajo samospoznavanje, samostojnost in izboljšanje socialnih veščin.

Sklep

Na podlagi izvedene evalvacije je mogoče sklepati, da je didaktično gradivo učinkovito pri spodbujanju primerne vedenja v šoli, saj večina učencev razume in sledi pravilom vedenja, kljub nekaterim težavam pri specifičnih skupinah učencev. Da bi še izboljšali učinkovitost, bi bilo smiselno dodatno prilagoditi dejavnosti za učence s posebnimi potrebami ter v večji meri vključiti elemente, ki spodbujajo večjo angažiranost in motivacijo učencev. Pomembno je tudi, da se učni procesi osredotočijo na razvoj socialnih veščin skozi izkustveno učenje, kar je ključno za dolgoročno uspešno ponotranjenje pravil primerne vedenja. Ugotovljeno je bilo, da slovenski vzgojno-izobraževalni sistem v programskih in zakonodajnih okvirih, kot so ustava in mednarodni akti, izpostavlja pomembnost vzgoje. Poudarjene so vrednote, kot so pravičnost, solidarnost, strpnost, inkluzivno okolje in odgovornost do sebe ter drugih, kar potrjuje, da je naloga šole danes tudi vzgojna, poleg izobraževalne. Hkrati pa šole s svojim vzgojnim delovanjem pomembno prispevajo k oblikovanju vrednot, ki so ključne za trajnostno družbo, saj spodbujajo družbeno odgovornost, ekološko zavest in etično delovanje. Vzgojni načrti šol se kljub enakim ciljem na državni ravni prilagajajo potrebam posamezne šole. Preučitev vzgojnih načrtov in pravil šolskega reda v izbrani šoli je pokazala, da so osnovne vrednote, kot so spoštovanje, sodelovanje, odgovornost, kritično mišljenje in ustvarjalnost, ključne za oblikovanje varnega in spodbudnega učnega okolja. Šole se trudijo razvijati pozitivno zavest o državi in okolju ter spodbujati strpnost in sprejemanje različnosti.

Didaktično gradivo, ki vključuje avtorske zgodbe na podlagi Glasserjeve teorije izbire (2007), je bilo razvito z namenom spodbujanja primerne vedenja. Gradivo vsebuje vprašanja za pogovor in predloge dejavnosti, ki pomagajo utrditi primerno vedenje. Po preizkusu v razredih od prvega do petega je bilo ugotovljeno, da je gradivo uporabno in primerno za učenje primerne vedenja. Učitelji in učenci so ga ocenili kot dobro dopolnitev obstoječih vsebin v učnih načrtih. Prav tako je gradivo primerno za otroke s posebnimi potrebami. Kriza vrednot, o kateri se govori v zadnjih letih, je povzročila pomanjkanje enotnega družbenega konsenza o tem, katere vrednote so za mlade najpomembnejše. To je pripeljalo do tega, da se učitelji pogosto izogibajo temi vrednot in vzgojo prepuščajo staršem, ti pa se počutijo nemočne

in pričakujejo, da se bo vzgoja opravila v šoli. Zato bi bile potrebne nadaljnje raziskave o tem, katere vrednote želimo razvijati v družbi in kako mladi kot člani družbe prispevajo k njenemu napredku ter trajnostnemu razvoju.

Na podlagi izvedene evalvacije in ugotovitev bi bilo smiselno oblikovati predloge za nadaljnje pedagoško delo, ki bi pripomoglo k še večji učinkovitosti in prilagoditvi pedagoškega pristopa za razvoj primerne vedenja. Predstavljamo nekaj skupin teh predlogov: (1) Prilagoditev dejavnosti za učence s posebnimi potrebami, saj smo ugotovili, da so imeli učenci s posebnimi potrebami težave pri sledenju nekaterim pravilom. Zato bi bilo smiselno razviti še bolj ciljno usmerjene dejavnosti, ki bi upoštevale specifične potrebe teh učencev. To vključuje prilagoditev nalog in aktivnosti, kot so vizualna podpora, povečana jasnost navodil in dodatna ponavljanja, ter vključitev osebnih pristopov, ki omogočajo enostavnejše usklajevanje z učnim procesom. (2) Povečanje angažiranosti in motivacije učencev s pomočjo iger, projektov ali drugih interaktivnih dejavnosti, ki bodo spodbujale njihovo sodelovanje, kritično mišljenje in ustvarjalnost. (3) Razvoj socialnih veščin skozi izkustveno učenje, kot so igre vlog, skupinske naloge in diskusije, kjer se učenci lahko neposredno srečajo s situacijami, ki zahtevajo reševanje konfliktov, sodelovanje in sprejemanje različnih mnenj. (4) Vključevanje vrednot trajnostne družbe, kot so pravičnost, solidarnost, strpnost, odgovornost ter skrb za okolje in skupnost, v učni načrt. Vzgojni proces naj poudarja pomen trajnostnega delovanja, tako v medosebnih odnosih kot v odnosu do narave in širše družbe.

Z nadaljnjim raziskovanjem in s prilagoditvijo pedagoških pristopov bi lahko še dodatno izboljšali učinek didaktičnega gradiva in prispevali k razvoju pozitivnih socialnih veščin pri učencih. Pomembno je, da se nadalje raziskujejo učinki različnih vzgojnih praks in vrednot v šoli ter da se iščejo možnosti za povečanje angažiranosti in motivacije učencev v procesu učenja primerne vedenja, s čimer bi prispevali tudi k oblikovanju trajnostno naravnane družbe.

Viri in literatura

- Apaydin, Ç., in Kaya, F. (2020). An analysis of the preschool teachers' views on alpha generations. *European Journal of Education Studies*, 6(11), 123–124.
- Arnett, J. J. (2002). The psychology of globalization. *American Psychologist*, 57(10), 774–783.
- Corte, M. (2012). *Lo e le buone maniere*. Emme.
- Čizmek, M., Frelih, J., in Kern, A. N. (2011). OŠ Preserje pri Radomljah: Glasserjeva kakovostna šola. V B. Lojk (ur.), *Glasserjeva kakovostna šola na Slovenskem* (str. 131–146). Inštitut za realitetno terapijo.

- Dekleva, B. (2011). Alenka Kobolt (ur.): Izstopajoče vedenje in pedagoški odzivi, (Pedagoška fakulteta, Ljubljana, 2010). *Socialna pedagogika*, 15(2), 197–200.
- Dewey, J. (2012). *Democracy and education*. Simon & Brown.
- Drobnič, J., Hribernik, D., in Česnik, K. (2021). Vrednote v slovenskem vzgojno-izobraževalnem sistemu skozi slovensko bibliografijo. *Pedagoška obzorja*, 36(1), 114–129.
- Glasser, W. (2007). *Choice theory: A new psychology of personal freedom*. Harper-Collins.
- Gray, C. (2000). Social stories: Improving responses of children with autism. *Autism*, 4(1), 5–10.
- Greenfield, P. M. (2013). *Mind and media: The effects of television, video games, and computers*. Routledge.
- Grintal, B. (2013). *Poslovni bonton od A do Ž*. Poslovna založba MB.
- Guydish, A. J., in Fox Tree, J. E. (2023). In pursuit of a good conversation: How contribution balance, common ground, and conversational closings influence conversation assessment processes. *Discourse Processes*, 60(1), 18–41.
- Hollin, C. R. (2014). *Social reasons for bad behaviour: Management of behaviour in schools*. Routledge.
- Kovač Šebart, M. (2013). Kaj v javno vzgojno-izobraževalno ustanovo prinaša zahteva po spoštovanju vrednotnega okvira človekovih pravic? *Sodobna pedagogika*, 64(2), 32–47.
- Krek, J., Hodnik, T., in Vogrinc, J. (2019). The primary school moral education plan in Slovenia ten years after its introduction. *European Journal of Educational Research*, 8(4), 1229–1243.
- Kroflič, R. (2022). Izzivi skupnostnih pristopov k vzgoji in izobraževanju v času neoliberalnih politik in pandemije covida-19. V P. Gregorčič Mrvar in J. Kallin (ur.), *Sodobni pogledi in izzivi v vzgojno-izobraževalnem in svetovalnem delu: prispevki ob jubileju Metoda Resmana* (str. 53–65). Založba Univerze v Ljubljani.
- Kvas, A., in Naka, S. (2004). Razvoj vrednot in načelo pravičnosti. *Obzornik zdravstvene nege*, 38(4), 305–312.
- Lojk, L. (2011). Glasserjeva dobra in kakovostna šola, epistemologija in Slovenci. V B. Lojk (ur.), *Glasserjeva kakovostna šola na Slovenskem* (str. 23–36). Inštitut za realitetno terapijo.
- Lopez, S. J. (Ur.). (2009). *The encyclopedia of positive psychology*. Wiley-Blackwell.
- Medveš, Z. (2007). Vzgojni koncept med vrednotno matrico in moralno samopodobo. *Sodobna pedagogika*, 58(posebna izdaja), 6–29.
- Mijoč, N. (1995). Izkustveno učenje - enakovredna pot do znanja. *Andragoška spoznanja*, 1(1–2), 39–41.

- Miller, C. A. (2002). Definitions and dimensions of etiquette. V C. Miller (ur.), *Etiquette for human-computer work* (Tech. Report FS-02-02, str. 1–7). American Association for Artificial Intelligence.
- Ministrstvo za šolstvo in šport. (2011). *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji 2011* (J. Krek in M. Metljak, ur.). Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Musek, J. (2015). *Osebnost, vrednote in psihično blagostanje*. Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Ovsenik, M., in-- Ambrož, M. (2010). *Celovitost in neznatnost organizacije*. Inštitut za management.
- Picco, S. (2018). *Primerno vedenje otrok v šoli* [Neobjavljeno diplomsko delo]. Univerza na Primorskem.
- Schneider-Flaig, S. (2011). *Veliki novi bonton: primerno vedenje za vsako priložnost* (I. Madric, prev.). Mladinska knjiga.
- Schwartz, S. H., in Sagiv, L. (2015). Identifying culture-specifics in the content and structure of values. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 26(1), 92–116.
- Spodniaková Pfefferová, M., Hruška, M., Raganová, J., in Holec, S. (2024). Is there a difference in the education of generations across time? *Journal of Physics: Conference Series*, 2715, 012024.
- Šinkovec, S. (2017). *Vzgojni načrt v osnovni šoli*. Jutro.
- Tews, M. J., Frager, K., Citarella A. I., Orndorff, R. M. (2018). What is etiquette today? Interviewing etiquette for today's college student. *Journal of Advances in Education Research*, 3(3), 167–175.
- United Nations. (1959). *Declaration of the rights of the child*.
- United Nations. (1989). *Convention on the rights of the child*.
- Vec, T. (2011). Moteče vedenje: ozadja in osnovni dejavniki, ki nanj vplivajo. *Socialna pedagogika*, 15(2), 125–152.
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o osnovni šoli (ZOsn-F). (2007). *Uradni list Republike Slovenije*, (102). <https://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?sop=2007-01-5073>

Modern Educational Practices in the Age of Globalization: Educating Values for a Sustainable Society and an Inclusive Environment

The paper explores the development and evaluation of didactic materials designed to promote appropriate behaviour in primary school students, addressing contemporary challenges in education such as cultural diversity, sustainability, and a prevailing crisis of values. Drawing on a qualitative analysis of legislative and curricular documents, and grounded in Glasser's Choice Theory, the materials comprise original stories, discussion prompts, and interactive activities. The materials were tested in grades 1 through 5 at a selected primary school. A combination of qualitative methods (interviews, observation) and

quantitative methods (rating scales) was employed to evaluate their effectiveness. Findings indicate that the materials are suitable for use with pupils, including those with special needs, and offer meaningful support to the educational process. The paper underscores the need for continued efforts toward developing shared values in a sustainable society.

Keywords: educational system, appropriate behaviour, instructional materials, sustainable